

Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput LXXII. Decima-nona ratio: quia doctrina illa intolerandam tribuit
securitatem 1. in horis recitandis. 2. intolerandam licentiam in opinionibus
pro libitu practicè variandis, sicut & 3. in ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

clesiæ, tam modicum Apostolicæ Sedis respectum, tantum contemptum Censurarum, ob nonnullorum opiniones, à Novitiis existimatas probabiles.

CAPUT LXXII.

Decima-nona ratio : quia doctrina illa intolerandam tribuit securitatem 1.º in horis recitandis. 2.º intolerandam licentiam in opinionibus pro libitu practicè variandis, sicut & 3.º in defendendis contra Judices criminosis. Et 4.º in auctorizandis opinionibus scandalosis.

827 **P**robatum 1.º pars ex Caramuele, acerrimo Probabilissimi Vindice, quem ideò magnum Caramuelem, Facemque ingeniorum, Probabilistæ vocant, cujus & opiniones invictas, imò invincibiles, seu inexpugnabiles dicere non erubuit Franciscus Verde in libro quem pro Caramuele contra Borgiam Placentinum Episcopum scripsit. Caramuel itaque in epistola ad Dianam Theologiae fundam. præfixa, non solùm milites, sed & virgines appellat sectatores molliorum opinionum probabilium, v. g. illius, quæ internam attentionem non requirit in recitando divino Officio. Possunt enim ita horis, aut aliis etiam Ecclesiæ præceptis satisfacere, ut ne in levem quidem culpam labantur. Prolatio enim, & quæcumque alia exterior operatio, est facillima; & humane... leges Ecclesiasticæ... non præcipiunt internas. Porro conscientia, quæ sine veniali operata est, virgo est, & fortissima miles, quæ vinci non timet, nam invita non potest. Sic sentimus, & quia hac nos conducti Regularis hic Agnus (Diana) dum philosophamur generosè & clementer (verius dixisset, molliter) sequimur Agnum quocumque iteri. Certi enim sumus tanto illius dogmata Theologorum firmari numero, ut quærent, an hoc aut illud liceat, sufficiat respondere, Diana dixit. Et ejusdem Theol. fundam. pag. 134. Solent aliqui angere scrupulis, solent etiam præcipere viam tutiorem in materia probabilis. At ipsi videbantur mihi non percellere probabilistatus essentiam. Et ideò in Commentario meo in Reg. D. Benedicti disp. 6. de opin. prob. n. 58. & 61. duas Theses posui. Prima erat: Omnes opiniones probabiles sunt per se æquè tutæ & securæ. Secunda: Benigniores, etsi aliquando sint minùs probabiles, per accidens sunt semper utiliores & securiores... Primum sic probò: Illa opinio est tuta & securæ in conscientia, quæ, si juxta illam exactè opereris, te liberabit à mortali & veniali. At hoc æquè præstabit quæcumque probabilis opinio. Ergo quæcumque est æquè tuta & securæ. Secundum sic: Inter duas opiniones, alias æquè tutas & securas, si exactè opereris, illa tutior & securior dicenda adhuc erit, juxta quam certius præcavere poteris, te operaturum exactè. At qui hoc habent sententia benigniores. Cognita enim fragilitas, nos in suspensionem, ac diffiden-

tiam nescio quam inducit, cum proponuntur res arduæ & difficiles; quæ abest, aut cessat, cum proponuntur faciles. Rem exemplo dilucido. Debeo legere Officium divinum: & quia due dantur opiniones probabiles; altera quæ internam attentionem requirit; altera quæ non requirit. Tamen si sit verior & certior hæc posterior (quàm hoc à veritate alienum sit, suo loco videbitur) ponamus, uberioris doctrinæ gratiâ, internam attentionem probabilius requiri. Sed quam tunc opinionem habebò? Tutiozem, ait, Acquiesco. At interrogo, utra sit tutior... Utraque est æquè tuta. Et quidem, si attentionem internam habuerò, seu priorem, seu posteriorem sequar, non peccabo. Sed quis me securum & tutum reddet de attentione? quis spondebit mihi, me sine distractione horas canonicas recitaturum? Ergo prævideo periculum, non ortum ab opinione severiore, sed à propria fragilitate; periculum tamen, quod severiorem opinionem comitatur, & adesse benigniori non potest. Ergo benignior, etsi supponatur esse minùs probabilis, est securior & tutior. Quod confirmat exemplo duorum consentium, quorum unus sequens opinionem de necessitate internæ attentionis, in recitandis horis, se de distractionibus accusat; alter, contrariam sequens opinionem, de iis non se accusat. Et quoad hoc exemplificans in seipso: Dico (inquit) me totà hebdomada; toto mense, toto anno, &c. legisse sine culpa veniali; & me in distractionibus, etiam voluntariis, non peccavisse venialiter, tam certò scio, ut possim juramento firmare. An non miraberis? ... omnino. Sed unde ego hanc immunitatem obtinui? Respondèbo: homo sum temetipso fragilior, prædus acris & igneo ingenio. Uno momento calas verso; altero ad subterranea transco. Nulla in oratorio movetur musca, quæ mihi non sit impedimento. Attendere lectioni desidero, & quam possim, atendo; sed distractiones non evito; involuntarias millies, interdum etiam voluntarias. Et nihilominus nullo crucior scrupulo, nullo dabo angore, quia prudenter suppono, me ad attentionem internam non teneri. Eam habere, bonum esse, & eâ carere, ne quidem esse levem culpam. Me ad lectionem tantum, & attentionem externam obligari. Me legisse totum quod Rubrica jubent, certò scio; & ita certò, ut possim jurare. Ergo me ne venialiter quidem peccavisse in hac materia certò scio, & ITA CERTO, UT POSSIM JURARE. Hæbeo igitur immunitatem, securitatem, & tranquillitatem, quibus carere, & quas habere poteris, cum vulueris. Est enim tibi liberum, deserere opinionem probabilem quam habes, & contrariam opinionem amplecti. Hæc certa sunt, ait ille. Imò certò falsa, aio ego. Ad eò enim aliena sunt à communi sensu piorum omnium, ad eò doctrina illa devotis animabus est offendiculo, ut eam retulisse, refutasse sit.

Probatum 2.º pars ex eodem Caramuele ibidem pag. 143. ubi sequentes propositiones tamquam probabilisticè certas assumit. Prima:

qui ex duabus opinionibus probabilibus, nunc sequitur alteram, potest sequenti momento licite tenere alteram. Hanc (inquit) iudico luce meridiana clariorem...

Secunda: ex hac libertate nullum præjudicium tertii sequitur; ac multa inconvenientia, & damna tertii consequuntur (& hoc utique dicent Judices sententiam ferentes, & Reges bellantes, & Medici curantes infirmos secundum opinionem minus probabilem, contra agnitam probabiliorum.) Nullum sequi præjudicium, ostendo: quoniam, qui suo utitur jure, etiam cum damno tertii, nemini præjudicat. Est enim præjudicium, non qualecumque damnum, sed illatum iniuste. At omnia illa inconvenientia, quæ enumerat Lugo, ex hac doctrina sequi certum est; iuste tamen.

Tertia: hæc est mala consequentia: ex hac doctrina, magna inconvenientia sequuntur: ergo non est probabilis. Patet, quia ex certissimis & evidentissimis propositionibus magna damna aliquando sequuntur, & nihilominus sunt vera.

Quarta: hæc propositio: Ecclesia qua jejuniis, officium divinum, &c. præcipit, præcipit, ne quis mutet sententiam probabilem, sic ut ex tali mutatione præceptorum non observantia sequatur. Est falsa... Certum est enim præcepta hæc esse antiquissima, & has subtilitates ab annis paucissimis motas. Dico igitur veteres Legislatores hæc inconvenientia non prævidisse. Et ideo non præcepisse ne quis modo dicto mutaret probabile dictamen.

Quinta: qui inquit contractum merè probabilem, si suo jure cessit, tenetur stare contractui; alias non. At, si mutet dictamen, inquit, procedet in præjudicium tertii. Nego præjudicium, & concedo liberè tertii vel jacturam, vel damnum. Quoniam si tertius hoc prævidit, & adhuc inquit contractum, sibi imputet, qui socium potuit strictius obligare, & omisit. Si non prævidit hoc damnum, enumeret inter infortunia, quæ ignoranter frequentissime incurrimus, & solem accuset ignorantiam.

829 Itaque Probabilista sic permittunt agere quod luber, ex duobus probabilibus oppositis, sive æqualiter, sive inæqualiter probabilia sunt, ut etiam permittant, mutando opinionem, modò sequi unam partem contradictionis, modò oppositam, quando utraque probabilis est: atque hoc pacto licitum asserunt unam eandemque rem negare proximo secundum unam partem contradictionis probabilem, eamque ab ipso exigere secundum oppositam partem probabilem, v. g. permittunt, ut conductor gabellarum, eas tamquam probabiliter iustas ab aliis exigit, deinde tamquam probabiliter iniustas alteri conductori eas solvere renuat; imò, si solverit eas, tamquam indebitè solutas, per occultam compensationem repetat. Similiter permittunt, ut læsus in fama, dum eam restituere non potest, modò secundum unam opinionem probabilem exigit compensationem ipsius in pecunia; dum verò ipsemet, pari modo famam alterius læsit, mutato dicta-

Tom. I.

mine, eandem compensationem deneger. Ista permittit Bardi, de consc. discept... c. 14. n. 7. & 8. Similiter quoque permittunt marito secundum unam opinionem probabilem de valore matrimonii sui, nunc adherere uxori suæ, ab eaque debitum exigere; postea secundum alteram opinionem probabilem de invaliditate eisdem matrimonii, eam dimittere, debitumque ipsi negare. Permittit hoc Dicastillo, disput. 8. de matr. dub. 14. n. 175. Et alia ejusmodi scandalosa utique, quæ nullus sibi fieri veller, nec consequenter facere debet, nec Judex permittere, ut v. g. ob testamentum minus solemne secundum unam probabilitatem in hæreditatem Titius ab intestato succedat, & secundum oppositam probabilitatem ex simili testamento idem postea hæres fiat.

Nec ista solum cum laudatis Authoribus 830 Caramuel permittit, sed plus ultra progrediens, pag. 138. allatis principiis insistens: Proposui (inquit) casum difficilem in comment. in Reg. S. Benedicti disp. 117. n. 1446. quem ex dictis poterit quicumque resolvere: Paulus ingressurus navim, majoris commoditatis gratiâ, contulit secum Diurnale, subscribens Thomæ Sanchez in Sum. 10. r. c. 19. n. 8. affirmanti, legentem ea, quæ continentur in Diurnali, Officio divino satisfacere. Postquam autem solverunt de portu, mutavit dictamen, & securus sententiam Joannis Sancii in select. disp. 15. n. 2. (asserentis, in Diurnali non contineri integrum Officium divinum, ac proinde carentem Breviario, licet Diurnale habeat, non teneri legere Officium divinum) illud non legit. Sed quomodo respondendum est hanc difficultatem proponenti? In loco citato hæc scripsi: ut exactè respondeam, opus est omnes circumstantias expendere. Paulus primò Sanchezii sententiam sequebatur; & bene faciebat: quia est gravis Author, ac probabilis ejus sententia. Ex vi hujus dictaminis, potuit sine culpa gravis scrupulo relinquere Breviarium in terra, & solum conferre Diurnale. Secundo asseritur Paulus mutasse dictamen: & hoc humanum est, & rationale. Immo non est suarum opinionum mancipium. Cum probabile dictamen mutat, utitur sibi calitiâ concessâ libertate, & bene facit. Fidei Orthodoxæ dogmatibus, demonstrationibus, ac principiis per se notis subest ingenium: probabilibus sententiis superest; ideoque quàm liberè sententiam Sanchezii approbavit, tam liberè potuit illam dimittere. Potuit igitur Paulus, sine conscientia scrupulo, mutare dictamen, & valedicens uni Authori, sequi alterius opinionem probabilem. Tertio dicitur Paulus noluisse uti Diurnali, & defectu Breviarii, multis diebus, quibus in navi fuit, horas non recitasse. Nec tamen peccavit mortaliter. Operabatur enim juxta conscientiam dictamen, quod erat probabile & prudens, subnixum Sancii auctoritate.

Et pag. 144. Sed, quid si Paulus, cum habuit primum dictamen, etiam habuit simul intentionem illud mutandi? Admissâ suppositione, ad istud argumentum: Voluit mutare dicta-

§§§§ 2

Etiam. Ergo voluit non legere. Respondet distinguendo consequens: voluit ergo non legere, hoc est omittere horarum lectionem, quam tunc iudicaturus erat obligatoriam, nego. Illam quam tunc iudicaturus erat non obligatoriam, concedo. Ergo peccavit graviter, nego subsumptam consequentiam. Ut enim actio non sit peccaminosa, correspondere debet prudenti dictamini, non futuro, aut praterito, sed illi quod est presens, quando illa fit. Omissio autem officii divini, licet esset contra dictamen prius, erat tamen secundum dictamen, quod habiturus erat Paulus, cum lectionem erat omisurus.

832 Et pag. 139. *Propone alterum casum: Petrus die sabbathi, sub mediam noctem, ut primum audiit duodecimam, comedit carnes, & postquam satur excessit e mensa, audiit aliud horologium, significans horam duodecimam. Die sequenti communicare vult, & sic discurret: Horologia habent opinionum probabilitum virtutem. At ego comederam antequam tale horologium sonuerit. Ergo probabile est, quod comedi ante duodecimam. Ergo probabile est, quod sim jejunus. At opinioni probabili conformare conscientiam possum. Ergo potero communicare. Et volo scire cur communicare non possit. Nam stando doctrina procedenti potest. Et ego in toto hoc Petri discursu, quod possum aut negare, aut reprehendere, nihil invenio.*

833 Ecce quomodo Probabilista docent artem cavillandi cum Deo, cum Ecclesia, cum legibus divinis & humanis. Quis enim non videt subtilitates istas, aliud nihil esse nisi cavillationes? nihil nisi divinarum legum, humanatumque elusiones, illusionesque? Secundum eas soli idiotæ & simplices divinis humanisque legibus illis tenebuntur; ab iis verò liberum erit viris doctis, humanam subtilitate pro libitu se eximere. Apostolus Rom. 16. vult nos sapientes, seu etiam subtiles in bono, & simplices in malo; Probabilista e contra subtilitates nullas excogitant, ut promoveant bonum; ridiculas verò subtilitates excogitant, ut excusent malum, illudque voluntarie committi permittant, præcepti officii divini recitationem, absque legitima excusatione omitendo; illam ipsam probabilem injustitiam, quam tibi non vis fieri, alteri faciendo; alterius legis, vel abstinentiæ, vel jejunii naturalis ante communionem præceptum violando, &c.

834 Illa proinde magni (ut vocant) Caramuelis, aliorumque Probabilistarum subtilitate incomparabiliter melior est idiotarum simplicitas, talique scientia seu philosophia, profunda ignorantia longè salubrior. Nihil enim præ se fert, nisi discursum aded ventosum, ut evanescat in assumptiones certò falsas, frivolas, ridiculas. Certò namque falsum est, frivolum, ridiculum, quòd homo, nullam legitimam excusationem habens, ab obligatione divini officii recitandi, seu alterius cuiuscumque præcepti, pro solo libitu, seipsum eximere possit, duas opiniones seorsim probabiles, modò unam, postea alteram sic pra-

ctice sequendo, sive in praxi conjungendo, ut ex ista conjunctione sequatur legis certò sub culpa obligantis non obligatio sub culpa, seu, quòd idem est, legis certò sub culpa obligantis, voluntaria sine culpa violatio, dum nulla adest legitima excusatio. Hoc enim manifestam involvit contradictionem. Quia si, legitima cessante excusatione, voluntarie sine culpa violari posset, sub culpa obligaret & non obligaret.

Et hinc manifestè apparet, illas propositiones, licet gratis supponantur seorsim probabiles, non esse comprobabiles, sive in praxi sic conjungibiles, ut sequatur aliquid certò falsum & contradictorium. Neque hoc solum contingit in practicis, sed & in speculativis, in quibus multæ propositiones sic sunt seorsim probabiles, ut non sint comprobabiles, sive in eodem syllogismo sic conjungibiles, ut ex ista conjunctione sequatur aliquid certò falsum, ut patet in sequentibus syllogismis: *Nulla forma habens potentias realiter distinctas est anima rationalis. Forma hominis habet potentias realiter distinctas. Ergo forma hominis non est anima rationalis. Item: Nulla creatura esse potuit ab eterno. Homo esse potuit ab eterno. Ergo homo non est creatura.* In quibus syllogismis ambæ præmissæ seorsim sunt probabiles, sed non sunt comprobabiles, sive conjunctione sic probabiles, ut ex tali ipsarum conjunctione sequatur ejusmodi conclusio certò falsa. Quæ profectò non sequitur ex utraque seorsim; sed ex utraque conjunctione, sive quatenus faciunt unum in præmissis. Identitas namque duorum inter se, in conclusione non infertur, nisi ex identitate cum uno tertio in præmissis. Ad quæ quia non reflexit *fax ingeniorum* Caramuel, evanuit in cogitationibus & subtilitatibus suis. Discant (ipsius exemplo) Probabilista, verum esse vulgatum istud: *Nimis subtilis in jure reprobat.*

Illæ itaque opinionum mutationes apertè fiunt in fraudem legum certò obligantium. Et ided sic fieri non possunt: gratis namque dato quòd aliàs fieri possent (quòd profectò verum non est; cum opinionem probabiliorum, cognitam ut talem, pro libitu mutare nemo possit, ut minus probabilem, vel æquè probabilem, minus tutam in praxi sequatur) non nisi salvâ observantiâ præceptorum certò obligantium fieri possunt, quando nulla superpetit legitima causa, per quam ab earum observantia legitime quis excusetur. In casibus verò n. 829. enarratis, mutatio opinionis non fit salvâ observantiâ præcepti, quòd tibi non vis fieri: & alterius, quo prohibetur scandalum dare proximo. Quòd profectò dat, qui facit quòd Probabilista illi scandalosè permittunt. Nec denique fit salvâ justitiâ, quæ profectò non permittit, ut percipere velis commodum ex eo contractu, ex quo percipere non vis incommodum, ubi talis est contractus, ut ex eo commodum sine incommodo non proveniat. In casu etiam, de quo n.

830. mutatio opinionis non fit salvâ observantiâ præcepti de recitandis horis. In casu denique de quo n. 832. vel sit cum violatione præcepti abstinentiæ à carnibus, vel cum violatione præcepti jejunii naturalis ante communionem. Quando enim voluit comedere carnes, comeditque, vel voluit eas comedere die Dominico; vel die Sabbathi. Si die Sabbathi, voluit violare præceptam eo die abstinentiam. Si die Dominico, voluit solvere jejuniatum naturale diei Dominicæ. Quo violato, si communicet, communicat post naturale jejuniatum voluntariè violatum. Et ad minus cum periculo sic communicandi. Quia ad minus communicat cum dubio de eo, vel etiam plusquam dubio. Si enim utrumque horologium æqualis sit probabilitatis, communicat cum vero dubio. Si primum horologium majoris sit probabilitatis quam secundum, communicat plusquam cum dubio. Si primum horologium minoris erat probabilitatis, quam secundum, non poterat ad illius pulsam carnes manducare. Ne manducaret cum dubio, vel plusquam dubio manducandi die Sabbathi.

837 Tertia pars assertionis manifesta est ex doctrina ejusdem Caramuelis n. 821. recitata, quâ dicit, Judices condemnare non posse homicidam v. g. qui ad honoris sui defensionem, sequendo probabilem opinionem, hominem occiderit.

838 Quarta pars ostenditur, quia scandalosa est v. g. opinio, quæ dicit licitum esse fugientem insequi, ad recuperandum honorem, propter acceptam alapam, illumque vulnerare, & percutere. Atqui praxim illius authorizant Probabilistæ, v. g. Caramuel pag. 552. de ea sic discurrens: *Nolo examinare, utrum hæc opinio si probabilis... malo enim id supponere, quis enim probabilitatem extrinsecam negaturus erit sententia, tanto & tantorum Scriptorum numero stabilita? quis intrinsecam, tantis rationibus firmata? Sed infero: ergo qui fecerit, quod hæc opinio esse licitum docet, non operabitur suadente diabolo, nec poterit probabiliter dici, culpam mortalem commississe.* Si ista opinio probabilis sit ex alatis principiis, erit & illa, quæ post acceptam alapam permittit fugientem insequi, & occidere: utpote quam ex simili ratione similiter defendunt Reginaldus, Filiutius, Layman, Escobar, alique plures. Ergo & qui hoc fecerit, secundum discursum Caramuelis non poterit probabiliter dici, culpam mortalem commississe. Quod scandalum, & horrorem piis auribus incutit.

CAPUT LXXIII.

Antonii Terilli, aliorumque Probabilistarum argumenta, post debitum examen levissima, & in præceptum ducentia inveniantur.

839 **E**Videnter id demonstratum est à cap. 39. ad 42. ubi eorum argumenta, etsi non

omnia, saltem præcipua exactè discussimus, ponderavimus, levissimaque, immò irratiōnabilia esse, atque in præceptum ducere, demonstravimus. Ad cujus majorem evidentiam, animus est figillatim examinare, ponderare, & refellere octodecim, seu omnia argumenta Antonii Terilli, acerrimi, subtilissimique Probabilistarum propugnatoris, qui in favorem Probabilismi, omne dicibile ex omnibus vel præcipuis Probabilistis collegit, promovit, & ut potuit, roboravit, in iis adeò confusus, ut in Frontispicio Tractatus sui de conscientia probab. & alterius de Reg. mor. sive de sufficienti ad conscientiam ritè formandam regula, gloriatur se, quâ ratione, quâ autoritate irrefragabili licitum minoris probabilitatis de licito usum demonstrare. Videamus, an ita sit.

CAPUT LXXIV.

Prima ratio Terilli levis esse demonstratur.

Terillus ergo in Reg. mor. q. 2. n. 20. primam rationem suam sic conficit: si licitus non esset usus opinionis minùs probabilis de licito, contra agnitam probabiliorem de illicito, gravissimè peccassent omnes hujus sæculi Doctores, qui à centum & amplius annis usum illum licitum asseruerunt. Quia doctrinâ falsâ, in re gravissima proximos suos (qui eorum autoritate directi fuerunt) in peccatum & errorem intolerabilem induxissent. At certum est non omnes (totumque viros pietate, virtute, atque eruditione insignes) in eo graviter peccasse, nec alios in errorem intolerabilem induxisse. Aliàs Deus per integrum sæculum Ecclesiam suam deseruisset, periculosissimèque & damnabilissimè cæcutire permisisset. Quod incredibile est: cum non minùs hodie, quam olim, Ecclesiam suam diligit. Licuit ergo Doctoribus illis doctrinam illam tradere. Per consequens licuit fidelibus eam prædicare. Omnis quippe doctrina practica, quæ licitè per totam Ecclesiam traditur, censetur legitima morum regula.

Respondeo, hoc argumentum multipliciter peccare: siquidem 1°. à veritate alienum est omnes hujus sæculi Doctores, qui à centum & amplius annis scripserunt, usum illum licitum asseruisse. Cùm oppositum demonstraverimus c. 48. & 49. Et Thyif. Gonzales (S. J. Gener.) in libro suo de recto usu op. prob. ostendat plures Soc. Theol. Molinam, Bellarm. Rebellium, Comitolum, Reginald. Candidum, Philaleth. præter alios, usum illum improbasse, & ne Authores quidem hujus sæculi eum communiter approbasse. Quamvis enim (ante Alexandrum VII.) communiter docuerint, licitum esse sequi opinionem minùs probabilem & minùs tutam, relictâ probabiliore & tutiore, plerique eorum non loquuntur in sensu Terilli, aliorumque Recentiorum, nimirum de minùs probabili reduplicativè ut tali, respectivè ad operantem, id est, quæ ipsi ope-